

Knjiga dokumenata dr. Petera Binzbergera o spomen obilježju Nijemaca u Kinki trebala bi biti podsticaj da i u bosanskohercegovačkoj historiografiji započnu istraživanja o nacionalnim manjinama i o njihovom doprinosu u razvitku bosanskohercegovačkog društva koje se također može pohvaliti sa preko dvadeset naroda koji su u manjinskim zajednicama ovdje živjeli tijekom 19. i 20. stoljeća.

Vera Katz

Slovenska novejša zgodovina 1-2. Od programa Zedinjena Slovenija do mednarodnega priznanja Republike Slovenije 1848 – 1992, Ljubljana: Inštitut za novejšo zgodovino i Mladinska knjiga, 2005, 1509 str.

Veliki historijski rad ili, kako ga je slovenska javnost nazvala, epsko historijsko djelo, rezultat je osmogodišnjeg proučavanja slovenske povijesti od sredine 19. stoljeća do kraja 20. stoljeća. Knjiga počinje sa martovskom revolucijom 1848, kad je slovenska inteligencija oblikovala jasan politički program, a završava sa raspadom socijalističke Jugoslavije te osnivanjem samostalne međunarodno priznate slovenske države. U pisanju knjige angažirana su 24 stručnjaka, istraživača sa Instituta, trojica penzioniranih saradnika Instituta te jedan vanjski saradnik. Uredništvo tog jedinstvenog djela, koji u skorijoj budućnosti zasigurno neće imati adekvatne zamjene, čine glavna urednica dr. Jasna Fischer te urednici dr. Zdenko Čepič, dr. Ervin Dolenc, dr. Aleš Gabrič, dr. Bojan Godeša, dr. Žarko Lazarević i dr. Jurij Perovšek. Oni su 1997. bili i inicijatori toga da se pripremi i štampa slovenska historija od “naroda do nacije”.

Jedna od odlika knjige je da se ne usmjerava samo na političku i vojnu historiju, što je uobičajeno u središtu historijskih rasprava, nego u istoj mjeri opisuje i kulturne, socijalne, ekonomske i druge aspekte historijskog puta Slovenaca. Treba naglasiti da ovaj rad obrađuje i zakonodavstvo, školstvo, bankarstvo i poljoprivredu. Treba napomenuti i da *Slovenska novejša zgodovina* obuhvata i razvoj svih pripadnika slovenskog naroda, a ne samo onih kojima je sudbina historije namijenila život u Sloveniji. Tako iz ove knjige saznajemo mnogo o slovenskim manjinama po svijetu, ali i o drugim manjinama u Sloveniji te kako su sve te manje ili više društveno organizovane grupe doprinijele oblikovanju današnje Slovenije.

Pored registra osobnih imena i bogatog popisa domaće slovenske i strane historijske literature u knjizi je dodan i popis korištenih primarnih arhivskih i sekun-

darnih izvora. Za bolje razumijevanje, tekstove prate karte, tabele i fotografije kao i prikladne napomene o korištenim izvorima i literaturi.

Urednički odbor je, po riječima glavne urednice u uvodnoj riječi, na početku pripreme ove knjige najviše raspravljao o vremenskoj raspodjeli pojedinih poglavlja, koji predstavljaju zaokružene razvojne epohe. Pri tom nije bilo otvorenih pitanja oko političke historije nego oko ekonomske, socijalne i kulturne historije, gdje procesi teku i završavaju u dužim vremenskim razdobljima. U knjizi je sačuvana periodizacija koja je već i ustaljena u istraživačkom radu Instituta, a drugi svjetski rat je obrađivan samostalno, jer važi za najnasilnije razdoblje u savremenoj slovenskoj historiji.

Tako je monografija razdijeljena na četiri dijela: Austrijsko doba 1848–1918, Doba prve Jugoslavije 1918–1941, Drugi svjetski rat u Sloveniji 1941–1945. i Doba druge Jugoslavije 1945–1992.

Prvi dio (*Austrijsko doba 1848–1918*) počinje oslikavanjem slovenskog etničkog prostora i prikazom razvoja stanovništva od druge polovine 19. stoljeća do početka 20. stoljeća. Zatim je prikazana upravno-teritorijalna podjela slovenskog prostora u tom razdoblju. Puno prostora je posvećeno revoluciji 1848. i oblikovanju programa “Zedinjena Slovenija” (Sjedinjena Slovenija), neoapsolutizmu, početku ustavnog doba i oblikovanju slovenskog tabora, razdorom u narodnom pokretu, te nastanku političkih stranaka i jugoslavenskoj ideji u slovenskoj politici. Rasprave o kulturi, školstvu, slovenskom jeziku, naučnom životu, kulturnoj borbi i umjetnosti, te posebno o privrednom i socijalnom razvoju dokaz su kako se velike sinteze mogu pisati i bez isključivog oslonca na političku historiju. U ovom dijelu veoma opširno se obrađuju problemi zemljoradnje, šumarstva, rudarstva, zanatstva, industrije, trgovine, finansijskih ustanova, revolucije u prometu, početku elektrifikacije, pojavi turizma, radničkom pokretu, socijalnoj i poreskoj politici. Poglavlje završava prilogom o modernizaciji načina života, stambenim prostorima, pojavi mode i kulturi ishrane. Tu čak saznajemo kakvi su bili toaleti u slovenskim kućama kao i kakva je bila hrana bogatijih i kakva je bila hrana siromašnih, te šta se jelo za praznike.

Drugi dio (*Doba prve Jugoslavije 1918–1941*) uredili su dr. Ervin Dolenc i dr. Jurij Perovšek. U središtu ovoga poglavlja je položaj Slovenije u jugoslavenskoj državi. Nova država donijela je promjene i u slovenskoj politici gdje su se oblikovali katolička i liberalna strana u okviru kojih je bilo nekoliko stranaka. Posebna pažnja posvećena je borbi za granice i očuvanju jedinstvenog slovenskog etničkog prostora i slovenizaciji u kulturi. Želja za samostalnošću Slovenije i za jedinstvom etničkog tijela nazire se u odlomku o mirovnoj konferenciji u Parizu i plebiscitu za južnu Korušku koji očito nije bio najbolje rješenje oko spornog pitanja granica.

Autori u ovom dijelu prate političke rasprave pred parlamentarne izbore 1923, 1925. i 1927. godine. U tom vremenu se pojavljuje pitanje ljubljanskog univerziteta koji je osnovan 1919. godine te od samog početka bio politička smetnja centralističkim krugovima u Beogradu. Posljedice, u očima vlasti spornog djelovanja univerziteta, bile su konstantne finansijske teškoće i prijetnje o ukidanju pojedinih fakulteta ili odsjeka. Stanovita pažnja je posvećena kulturnim problemima slovenstva zbog opasnosti asimilacije Slovenaca u novoj državi. Posebno je važan dio o Nijemcima i Mađarima i njihovoj kulturno-političkoj poziciji u Sloveniji. Sve to se promatra u širem kontekstu razvoja kulture u Jugoslaviji i utjecaju jugoslavenske kulture na slovensku. Da je taj uticaj bio veliki dokazuju i mnoge rasprave među slovenskim intelektualcima o očuvanju slovenskog jezika, jer su tadašnji slovenski liberali zagovarali ideju o asimilaciji Slovenaca sa Hrvatima i Srbima. Ali je želja za očuvanjem slovenskog jezika ipak prevladala i slovenski liberali su svoju ideju prepuštali dugotrajnijem procesu asimilacije čiji bi konačni rezultat bio ujedinjenje jezika. Toliki otpor zbližavanju na kulturno-jezičkom području pripisuje se nasilnom i bezobzirnom pristupu beogradske vlade i nekih srpskohrvatskih slavista, koji su jugoslavensko jedinstvo bezuslovno povezivali samo sa srpskohrvatskim jezikom.

Razvoj školstva, djelovanje univerziteta, biblioteka, muzeja te formiranje akademije nauka i umjetnosti 1938. urađeno je na zavidnoj znanstvenoj razini. Interesantan je podatak da je u Dravskoj banovini 1940. godine djelovalo 6363 raznoraznih društava, a među mladima su bila najpopularnija fiskulturna i sportska društva. Vidimo da je slovensko kulturno stvaralaštvo u vrijeme prve jugoslavenske države doživjelo velik razvoj, što svakako treba imati u vidu prilikom ocjenjivanja položaja Slovenije u jugoslavenskoj državi.

Privredni i socijalni razvoj Slovenije 1918–1941. urađen je po istom modelu kao i privredni razvoj u prethodnom dijelu knjige. Od velike ekonomske krize koja je paralizirala zadržarstvo i nepromijenjenog statusa rudarstva (na snazi je ostao novelirani austrijski red iz 1854. godine) vidimo veliki korak naprijed u industrijalizaciji, te korak nazad u zanatstvu. Da je novac bio i tad veliki činilac života dokazuje podatak o porastu broja banaka, a to je i razdoblje u kom su Slovenci odlučili svoj novac trošiti u turizmu.

Treći, vremenski kratak ali voma važan dio (*Drugi svjetski rat u Sloveniji 1941–1945*) uredio je dr. Bojan Godeša. Iako u ovom poglavlju dominira politička povijest, stanovita pažnja je posvećena i privrednoj situaciji, ilegalnom djelovanju i osnivanju Osvobodilne fronte, nastanku partizanskih jedinica, razmahu oslobodilačkog pokreta, okupatorskim ofenzivama, nasilju i nastanku “vaških” (seoskih) straža. Važni su podaci iz Arhiva Slovenije o progonu slovenskih intelektualaca od strane okupatora kao i o književnoj produkciji za vrijeme rata, te kulturi revolucionarnog i

kontrarevolucionarnog tabora. Završno poglavlje perioda Drugog svjetskog rata posvećeno je ljudskim i materijalnim posljedicama. Za današnju slovensku javnost je bitno pitanje žrtava Drugog svjetskog rata i knjiga daje pregled gubitaka i smrtnih žrtava baziran na najnovijim istraživanjima.

Četvrti dio knjige (Doba druge Jugoslavije 1945–1992) uredili su dr. Zdenko Čepič i dr. Aleš Gabrič. Po već primjenjivanom modelu, i ovdje se najprije ocrtavaju granice Slovenije u jugoslavenskoj federativnoj državi, a potom se daje kratak pregled brojnog stanja te nacionalne i vjerske pripadnosti stanovništva u Sloveniji, kao i broj iseljenih Slovenaca do 1992. godine. Prikazana je upravno-teritorijalna podjela, uz napomenu da se crkvena upravno-teritorijalna podjela nije podudarala sa državnom tj. sa republičkom podjelom. Razvoj slovenskog društva se promatra u kontekstu razvoja jugoslavenskog društva koje se temeljilo na kopiranju sovjetskog društvenog uređenja 1945–1948. godine. Stanovita pažnja je posvećena oslobođenju zemlje, uspostavljanju nove vlasti, te sudbini domobrana i malobrojnih slovenskih četnika koji nakon britanske “prevare” završavaju u partizanskim logorima. Zbog nedostatka arhivske građe (vjerojatno uništene), tačan broj ubijenih nije poznat, a to pitanje i danas dijeli slovensku političku javnost, te je itekako aktualno. Posebna pažnja je posvećena razvoju političkih prilika u zemlji, političkom monopolu Komunističke partije, ulozi *Ljudske fronte* (Narodni front), odnosima rimo-katoličke crkve i nove vlasti, izborima za Ustavodavnu skupštinu, progonstvu političkih protivnika (unutrašnjeg neprijatelja), sudskim procesima, te politički spornom i nasilnom izgonu njemačke manjine iz Slovenije. Prvi slovenski ustav, obnova i privredna pomoć Slovenije pri obnovi drugih dijelova države, organizacija privrede, agrarna reforma i kolonizacija teme su koje popunjavaju centralni dio ovog poglavlja, jer je sa novom državom došlo i do velikih promjena u privredi. Federalizacija je jako uticala i na slovensku kulturu. Bar na izgled, nije bilo više potrebe za borbom za osnovna nacionalna prava jer je slovensko Ministarstvo za prosvjetu bilo među najautonomnijim republičkim organima. Emancipacija slovenstva bila je na zavidnom nivou, ali je pozicija slovenskog jezika u ustanovama državnog karaktera zaostajala. Kao u politici i privredi velik uticaj Sovjetskog saveza osjetio se i na kulturnom stvaralaštvu, ali socijalistički realizam, općenito gledano, ipak nije prevladao na slovenskoj umjetničkoj sceni. Poslijeratni period do 1948. godine završava sa pitanjem granica. Poslije 1920. godine trećina pripadnika slovenskog naroda živjela je van granica jugoslavenske države, u Austriji, Italiji i Mađarskoj. Najteže pitanje bila je granica sa Italijom koja se nakon podjele spornog područja na zonu A i B ipak promijenila u jugoslavensku, a sa tim i u slovensku korist. Maja 1945. godine iselilo je od 20.000 do 25.000 ljudi iz Slovenije u Italiju i Austriju. Polovina tih izbjeglica bili su vojna lica, domobrani i četnici. Većina izbjeglica je privremeno živjela u izbjegličkim kampo-

vima gdje se jako razvilo i njihovo kulturno stvaralaštvo. Neki su se do kraja 1947. godine vratili u Jugoslaviju, a veći broj je otišao preko okeana, pretežno u Argentinu i nešto manje u SAD i druge zemlje.

Razdoblje od 1948. do 1953. autori karakteriziraju kao Oblikovanje jugoslaven-ske varijante socijalizma. Tu se oslikavaju svi prateći elementi tog procesa, od pita-nja vojske i vojnih lica do teškoća u privredi i kolektivizacije sela. U početku 1950-ih godina došlo je i do sukoba između države i rimo-katoličke crkve jer se vlast od-lučila za postepenu ateizaciju društva. Pedesete godine su važne zbog promjena koje su donijele na polju privrede, ali i na polju vanjske politike, jer se u to doba aktua-lizira pitanje Trsta i okoline, dijela Istre sa Koprom i Bujama koje se riješilo 1954. godine, a u potpunosti potvrdilo sa sporazumima 1975. godine u Osimu.

Nakon problematike Slovenaca u Italiji, Austriji i Mađarskoj do 1956, autori se fokusiraju na problem kojega su nazvali Potraga za unutrašnjim balansom 1953–1963. godine. Tada je Titova politika spretno krmarila između Istoka i Zapada te ko-municirala sa državama Afrike i Azije, kad je Kopar dobio luku, a stanovništvo Slo-venije poraslo za trećinu. Kao posljedica industrijalizacije bila je deagrarizacija, a s tim porast gradskog stanovništva i velika potreba za stambenim prostorima te rješav-anjem toga problema velikom gradnjom stambenih kolonija. Životne prilike u Slo-veniji, posebno u gradovima, znatno su se poboljšale, a na standard Slovenaca uti-cali su i industrijski proizvodi iz inostranstva jer su Slovenci postali kupci u Itali-ji i Austriji. Uvažavanje nestručnih, posebno političko-ideoloških mjerila, pri izbo-ru kadrova i favoriziranje fizičkog na račun intelektualnog rada, dovelo je do neza-dovoljstva intelektualaca koji su postali i politička opasnost režimu. Kulturne vrijed-nosti počele su se približavati širem krugu ljudi i slobodno vrijeme su Slovenci po-punjavali sa kulturnim, zabavnim i sportskim aktivnostima. No, od 1963. već se na-ziru problemi u jugoslavenskoj zajednici. U tom razdoblju dolazilo je do političkih komplikacija zbog pokušaja reformi, sređivanja odnosa sa rimo-katoličkom crkvom te federalizacije sa prihvaćanjem ustavnih amandmana. Burna godina 1968. je sa ne-koliko događaja važno potresla jugoslavensku stvarnost i donijela tzv. slovenski par-tijski liberalizam. Važan trenutak, gledano iz perspektive sadašnjice, bio je obliko-vanje odvojenog sistema odbrambenog prostora, teritorijalne odbrane – začeca re-publičke vojske.

Specifičnost 1960-ih i 1970-ih godina su migracije stanovništva zbog zaposle-nja, tako da je veliki broj stanovništva doselio u Sloveniju. Od početka 1960-ih Slo-venci su odlazili na rad u inostranstvo. Stepenn zaposlenosti bio je visok, primanja su bila solidna i Slovence je zahvatila potrošačka groznica. Kupovina preko granice se povećala, u susjedne zemlje moglo se putovati bez ulazne vize, a za odlaske u druge zemlje svaki jugoslavenski državljanin je bez teškoća mogao dobiti pasoš i vizu. To

je bilo vrijeme “kupovnog turizma” a jedna od glavnih destinacija bio je Trst, gdje je godišnje dolazilo oko 6 miliona jugoslavenskih kupaca. Posljedica otvaranja Jugoslavije prema zapadnom svijetu pokazala se i u uticaju zapadne kulture, ponajviše muzike. Slušaoci su tražili strane radijske stanice; među tinejdžerima najpopularniji je bio Radio Luxemburg. Šezdesete i sedamdesete godine nisu zaobišle ni reforme u školstvu. Slovenija je dobila savremenu mrežu osnovnih škola, a počelo se uvoditi i usmjereno obrazovanje.

Razdoblje nakon Titove smrti 1980. do 1989. obilježeno je nizom političkih kriza, koje su bile praćene i ekonomskom krizom. Politički i državni vrh nije imao volje za realnim pogledom na stvarnost i dao je prostor intelektualcima da otkrivaju tabue i raspravljaju o do tad zabranjenim temama. Pored velikog broja profesora sa ljubljanskog univerziteta najglasnije kritike su dolazile od književnika. Val kritike je uhvatio i druga područja, u riječima rokera i “punkovskih” grupa (Buldožeri, Pankrti), a manje od mjesec dana poslije Titove smrti osnovana je grupa Laibach koja je u političkoj angažiranosti napravila još korak dalje i još iste godine bila zabranjena. Razilaženja između Ljubljane i Beograda što su se prošlih godina pojavljivala na ekonomskom polju i polju jezika, u osamdesetim godinama bila su izrazitija i sve veća. Sredinom osamdesetih godina slovenski političari su počeli jasnije izražavati svoje neslaganje sa pojedinim prijedlozima od strane Beograda, a tome je pripomogla jaka kulturna opozicija u Sloveniji. Tih godina napisan je Memorandum SANU nakon kojeg je komunikacija između slovenskih i srpskih intelektualaca polako nestala. Pojavili su se zahtjevi za novim ustavom, a opozicija koja se vremenom formirala glasno je upozoravala na potrebu za novim Ustavom Republike Slovenije i objavila prijedlog ustava. Već iz imena je vidljivo da je prijedlog odstupao od ustavnog poretka “Socijalističke” republike Slovenije. Kriza jugoslovenskog prostora se je u drugoj polovini 1980-ih godina povećavala. Jedan od razloga bilo je različito tumačenje i razumijevanje uloge te položaja Srbije u jugoslavenskom ustavnim prostoru i odnosa Srba, do Kosova kao autonomne pokrajine u okviru Srbije. I koncept odbrane države se mijenjao pa je tome slijedila i reorganizacija JNA koja je simbolizirala jugoslavensku federaciju. Slovenija, optužena za separatizam i kontrarevoluciju, kao i Albanci na Kosovu, dolazila je u konflikte sa JNA, a proces protiv “četvorice” (Janša, Tasič, Borštner i Zavrl) još je više ubrzao proces razilaženja Slovenije i federacije. Slovenski politički prostor se preoblikovao, formirale su se političke stranke, a Slovenija je i zbog ekonomskih problema tražila soluciju za izlazak iz jugoslavenske federacije kao jedan od načina za prevazilaženje ekonomske i kulturne krize osamdesetih godina.

U ovom dijelu knjige velika pažnja je posvećena nacionalnim manjinama i iseljeništvu 1954–1990, a prati položaj Slovenaca u Italiji, Austriji, Mađarskoj, ali i ši-

rom svijeta, kao i u drugim jugoslavenskim republikama. Također se obrađuje razvoj autohtonih nacionalnih zajednica u Sloveniji.

Zadnje poglavlje knjige nosi naslov *Oproštaj od Jugoslavije i osamostaljenje Slovenije 1990–1992.* i započinje sa izborima 1990. godine, sa formiranjem Demosa te preuzimanjem vlasti od strane istog. Paralelno saznajemo nešto više o neuspješnim pokušajima provedbe privredne reforme u Jugoslaviji, čija je posljedica bilo novčano osamostaljenje Slovenije. Suprostavljanjem ekonomskoj politici Beograda, Sloveniju je vodio put u privrednu samostalnost, a s tim i u privatizaciju. Promjene su bile osjetne i na kulturno-političkom i školskom sistemu. Sa prikazom političke situacije u Jugoslaviji, pozicijom JNA u razdoblju političkih zaoštavanja, referendumom o samostalnosti Slovenije i idejom o “amputaciji” Slovenije, autori opisuju i događaje uoči osamostaljenja Slovenije kao i sam akt proglašenja neovisnosti. S obzirom da je postanak slovenske države bio prvi primjer promjene evropskih granica poslije Drugog svjetskog rata, velike sile nisu unaprijed podržale taj korak. Tako i saznajemo kakve su teškoće dočekale slovensku diplomatiju u namjeri da uspostavi svoju vlastitu vanjsku politiku. Sa istovremenim osamostaljenjem Republike Hrvatske obje države su se međusobno priznale, ali neko vrijeme ih nije priznala ni jedna druga država. Uklanjanje simbola jugoslavenske državnosti sa teritorija Republike Slovenije i uklanjanje carine ispod jugoslavenskog nadzora dovelo je do vojnog stanja. Sa prihvatanjem Brionske deklaracije, koja je razočarala mnoge Slovence, Slovenija se prvi put zvanično predstavila međunarodnoj javnosti kao vjerodostojan sagovornik u rješavanju jugoslavenske krize. Proces demokratizacije i osamostaljenja Slovenije uticao je i na položaj talijanske i mađarske manjine u Sloveniji te otvorao nove mogućnosti za dijalog sa slovenskom manjinom u Italiji, Austriji i Mađarskoj. Tako saznajemo kakve su bile reakcije slovenskih manjina u tim državama pa i njihov položaj. Slijedi prikaz odlaska JNA iz Slovenije, ekonomskog odvajanja Slovenije od Jugoslavije, uvođenja slovenske novčane valute, Ustava Republike Slovenije i pada Demosa i njegove vlade. Knjiga završava sa slovenskim putem do međunarodnog priznanja. Do kraja 1991. godine Sloveniju je priznalo deset zemalja, a 15. januara 1992. još 17 država. Za mladu državu je bilo najbitnije da dobije priznanje pet stalnih članica Vijeća sigurnosti UN-a, jer bi joj to otvorilo vrata u društvo svjetskih naroda. Dvije velike sile, Velika Britanija i Francuska, to su učinile skupa sa drugih petnaest država. Ruska federacija kao nasljednica Sovjetskog saveza, isto je učinila nakon manje od mjesec dana. Najteže je bilo sa SAD i Kinom. Konačno su 7. aprila 1992. SAD priznale tri nove države na području nekadašnje Jugoslavije: Sloveniju, Hrvatsku i Bosnu i Hercegovinu. Dvadeset dana nakon američkog priznanja i Kina je priznala Sloveniju i zadnji korak do međunarodnog priznanja i njenog ulaska u članstvo UN desio se 22. maja 1992.

Knjiga je u slovenskoj javnosti naišla na plodno tlo pa je već godinu dana nakon njenog izdanja ponovo štampana. U slovenskoj javnosti su se pojavile pojedinačne kritike o nekim pitanjima o razdoblju Drugog svjetskog rata i perioda poslije njega, ali je pitanje da li su te kritike posljedica političkog uvjerenja ili stvarne historiografske dvojbe.

Aida Škoro-Babić

Vijećanje bošnjačkih prvaka u Tuzli 1831. godine. Zbornik radova sa naučnog skupa "Značaj Pokreta Husein-kapetana Gradaševića u borbi za autonomiju Bosne i Hercegovine". Gradačac : BZK Preporod, 2007, 198 str.

Povodom 175. godišnjice vijećanja bošnjačkih prvaka, u Tuzli je početkom 2006. organiziran naučni skup, a godinu dana nakon toga objavljen je i Zbornik radova sa tog skupa. Prvo što bi trebalo kazati o ovom zborniku je to da je dobro da se naša pažnja usmjerava sa Husein-kapetana na širi historijski kontekst, jer ćemo samo tako, u tom širem kontekstu, moći razumjeti i Husein-kapetana.

Ovaj zbornik se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu sadržana su četiri rada koja više govore o razumijevanju i percepciji Husein-kapetana i Pokreta za autonomiju u povijesti Bosne, dok se drugi dio fokusira na širi kontekst historije Bosne i na pojedine aspekte života Husein-kapetana Gradaševića. Tu nailazimo na tekstove različite kvalitete, pri čemu su neki više u funkciji tzv. angažirane historiografije nego na tragu borbe za historijsku istinu. Ovdje bih ponovio ono što je u svom tekstu kazao akademik Muhamed Filipović, koji se obrušio na pojave revizije naše historije i u tom kontekstu govorio o historičarima revizionistima i o političarima koji ulaze u historiografiju: "Političari govore ono što se od njih očekuje, ali ono što oni govore u odnosu na nauku o historiji njih ne obavezuje, oni ne rade prema istini nego prema interesima, a prije svega interesima svoje stranke i svojim ličnim. Naučnici su, međutim, vezani istinom, pa makar ona bila i neugodna. Stoga nas naučnike može samo muka natjerati u politiku, a svako kome je stalo do istine i kome je ona neki kriterij u djelovanju, bježi od nje, samo ako je pametan i pošten u nauci" (str. 19). Poneki, a takvih tekstova ima i u ovom zborniku, u želji da afirmiraju Husein-kapetana i njegov pokret, toliko ispolitiziraju stvari, smjeste ih u naš, savremeni, a ne kontekst početka 19. stoljeća, da ponekad nanose puno veću štetu nego korist u rasvjetljavanju okolnosti izbijanja i krajnjih posljedica Pokreta.